

ВИДОВИЙ СКЛАД ТА РОЗПОДІЛ ОХОРОНЮВАНИХ ХРЕБЕТНИХ ТВАРИН У РЛП «ПРИІРПІННЯ» (КИЇВЩИНА)

Причепя М.В., Коваленко Ю.О.

Інститут гідробіології Національної академії наук України
пр. Володимира Івасюка, 12, 04210, м. Київ
prichepa1987@ukr.net

За результатами проведених досліджень на шести основних біотопах (лісовий, чагарниковий, водний, болотний, лучний, обриви) отримано дані щодо видового складу та розподілу хребетних тварин у різних біотопах регіонального ландшафтного парку (РЛП) «Приірпіння».

Мозаїчність біотопів у долині річки Ірпінь створює осередки біологічного різноманіття рідкісних видів і слугує важливим резерватом для їхнього відтворення та охорони. Аналіз розподілу видів у біотопах показав, що найбільша кількість тварин із національних та міжнародних червоних списків зустрічається саме у лучних і болотних біотопах, що підтверджує їх ключову роль у збереженні рідкісних видів.

Загалом виявлено 130 видів тварин, занесених до охоронних списків, зокрема 16 видів із Червоної книги України (*Alburnoides rossicus*, *Clanga pomarina*, *Grus grus*, *Ciconia nigra*, *Lanius excubitor*, *Columba oenas*, *Circaetus albicilla*, *Circus pygargus*, *Circus macrourus*, *Circus cyaneus*, *Milvus migrans*, *Haematopus ostralegus*, *Gallinago media*, *Limosa limosa*, *Haliaeetus albicilla*, *Nyctalus noctula*) та 9 видів із Європейського червоного списку (*Emys orbicularis*, *Limosa limosa*, *Vanellus vanellus*, *Tringa totanus*, *Gallinago gallinago*, *Falco columbarius*, *Falco vespertinus*, *Calidris pugnax*, *Haematopus ostralegus*). Крім того, зареєстровано 39 видів зі списку Резолюції 6 Оселищної директиви. Отримані дані свідчать про високий рівень видового багатства парку.

Наявність великої кількості видів із охоронними статусами підкреслює необхідність додаткових заходів охорони для збереження цих територій. Зокрема, рекомендується збільшення площі заповідних зон та можливе розширення площі РЛП «Приірпіння». Це дозволить зберегти важливі для розмноження та міграційних зупинок ділянки в нетрансформованому стані.

В умовах зростаючого антропогенного тиску РЛП «Приірпіння» може стати прикладом ефективного локального заповідання територій у долинах річок, що сприятиме покращенню стану біоти та наданню низки екосистемних послуг для суспільства. Заповідання територій із заплавами біоценозами у долині річки Ірпінь має важливе значення для збільшення біологічного потенціалу регіону та збереження його у малотрансформованому вигляді. **Ключові слова:** регіональний ландшафтний парк, РЛП, біотопи, річка Ірпінь, рідкісні види, видове багатство.

Species composition and distribution of protected vertebrates in the RLP “Pryirpinnya” (Kyiv region). Prychepa M., Kovalenko Yu.

This research, conducted across six primary biotopes (forest, shrub, aquatic, wetland, meadow, and cliffs), examined the species composition and distribution of vertebrates within the Regional Landscape Park (RLP) «Pryirpinnya».

The mosaic of biotopes in the Irpin River valley creates biodiversity hotspots for rare species, serving as important reservoirs for their reproduction and conservation. The analysis of species distribution across biotopes shows that meadow and wetland habitats host the highest numbers of species listed in national and international conservation lists, underscoring their critical role in the preservation of rare species.

A total of 130 species with conservation statuses were identified, including 16 species from the Red Book of Ukraine (*Alburnoides rossicus*, *Clanga pomarina*, *Grus grus*, *Ciconia nigra*, *Lanius excubitor*, *Columba oenas*, *Circaetus albicilla*, *Circus pygargus*, *Circus macrourus*, *Circus cyaneus*, *Milvus migrans*, *Haematopus ostralegus*, *Gallinago media*, *Limosa limosa*, *Haliaeetus albicilla*, *Nyctalus noctula*) and 9 species from the European Red List (*Emys orbicularis*, *Limosa limosa*, *Vanellus vanellus*, *Tringa totanus*, *Gallinago gallinago*, *Falco columbarius*, *Falco vespertinus*, *Calidris pugnax*, *Haematopus ostralegus*). Additionally, 39 species listed in Annex II of the Habitats Directive were recorded, indicating a high level of species richness within the park.

The presence of numerous species with conservation statuses emphasizes the need for enhanced protective measures. Specifically, expanding the area of protected zones and potentially enlarging the boundaries of RLP «Pryirpinnya» are recommended to safeguard key breeding and migration sites.

In light of growing anthropogenic pressures, RLP «Pryirpinnya» could serve as a model for effective local conservation in river valley regions, enhancing biodiversity and providing numerous ecosystem services. Conservation of floodplain ecosystems in the Irpin River valley is vital for boosting the biological potential of the region and preserving it in a minimally transformed state. **Key words:** Regional Landscape Park, biotopes, Irpin River, rare species, species richness.

Постановка проблеми. Екосистеми річкових долин зазнають значного антропогенного навантаження через надмірну експлуатацію ресурсів [1, 2, 3, 4]. Втручання російських військ в Україну та окупація частини територій спричинили знищення природних комплексів і зменшення чисельності

рідкісних тварин, особливо в заплавах біоценозів східних та південних регіонів України. Це підкреслює необхідність збереження природних біоценозів в інших областях країни. Одним з ефективних способів охорони та відновлення природи є створення регіональних ландшафтних парків (РЛП).

Актуальність дослідження. Заплавні біоценози мають міжнародне значення завдяки гніздуванню транскордонних видів птахів, що охороняються в Європі, зокрема в Німеччині та Польщі. Збереження річкових долин як екологічних коридорів здійснюється через включення їх до складу природних парків. Подібна модель застосовується і в Україні зокрема в РЛП «Сеймський» та «Міжрічинський» [5], які схожі на долину нижньої течії річки Ірпінь, де також зберігається природна річкова система з меандрами, заплавними луками та мішаними лісами. Різноманіття біотопів річки Ірпінь робить її важливим резерватом для Лісостепу та Полісся, а також міграційним коридором для багатьох видів. На жаль, окремі її частини постраждали під час воєнного вторгнення Росії, що погіршило її екологічний стан. Разом з тим, сильніші трансформації у верхній та середній течіях зменшили їх екологічну привабливість для біоти.

Зв'язок авторського доробку із важливими науковими та практичними завданнями. Моніторинг біорізноманіття рідкісних видів тварин річкових долинах забезпечує виявлення осередків високого біорізноманіття та цінних оселищ, а також дозволяє здійснювати оцінку екологічного стану екосистем на локальному рівні. Це особливо важливо для РЛП, які виконують багатофункціональну роль у рамках природно-заповідного фонду, поєднуючи збереження природи з рекреаційними та науковими завданнями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Долина річки Ірпінь є об'єктом наукового інтересу дослідників різних галузей [6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13]. Ландшафтні комплекси, які не використовуються для сільського господарства, виконують функцію природних оселищ для різних видів тварин [14].

На території РЛП досі знаходять археологічні залишки поселень часів Київської Русі. Зокрема, у 991 році на правому березі Ірпеня було збудовано місто Білгород-Київський, що виконував роль західного форпосту середньовічного Києва. Річка Ірпінь, одна з річок, що найбільш часто згадується у літописах через важливі події на її берегах, адже ця річка була природним форпостом. Таким чином, долина річки Ірпінь і зокрема РЛП «Приірпіння» є осередком природної та культурної спадщини [10, 15, 16].

«Приірпіння» також межує з іншими об'єктами природно-заповідного фонду: «Жорнівський орнітологічний заказник загальнодержавного значення», в якому охороняються колонії сірої чаплі, гніздові угруповання хижих птахів і голуба синяка, а також пам'ятки природи «Урочище Ярове» та «Гореницький лісовий заказник» [16].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Дослідженні біорізноманіття хребетних тварин у РЛП «Приірпіння» є однією з ключових задач є визначення «гарячих точок» біорізноманіття, що вимагає проведення зонування як на територіях самого РЛП, так і на прилеглих ділянках. Це осо-

бливо важливо для охорони рідкісних та вразливих видів, які перебувають у цих екосистемах.

Новизна. Проведено всебічний аналіз біорізноманіття хребетних тварин у межах РЛП «Приірпіння» та прилеглих до нього територій. Дослідження включає зонування та ідентифікацію «гарячих точок» біорізноманіття, що є ключовим для збереження рідкісних і вразливих видів. Також проаналізовано розподіл видів тварин за різними біотопами, що дозволяє приймати інформовані рішення стосовно охорони і управління природними екосистемами. Це дослідження також підкреслює важливість зонування територій для збереження видів, які перебувають під загрозою в умовах зростаючого антропогенного тиску.

Методологічне або загальнонаукове значення. Фоновий моніторинг заповідних територій Київської області, особливо в річкових долинах, є ключовим для збору даних про якісне та кількісне різноманіття видів. Ці дослідження сприяють кращому розумінню екосистемних процесів та стану популяцій хребетних тварин, зокрема вразливих і охоронюваних видів, дозволяючи оперативно реагувати на зміни в середовищі та ухвалювати рішення для їхнього відновлення й охорони.

Створення регіональних ландшафтних парків виступає ефективною стратегією, яка поєднує збереження природних екосистем із господарським використанням заплавної землі. Такі парки допомагають зберігати біорізноманіття та задовольняти потреби місцевих громад, що забезпечує стале використання природних ресурсів та підтримку функціонування екосистем.

Матеріали і методи дослідження. Дослідження в долині річки Ірпінь проводились протягом усіх сезонів (зима, весна, літо, осінь) у період з 2021 до 2024 року. Основними об'єктами дослідження були хребетні тварини, які внесені до національних та міжнародних природоохоронних списків. Для дослідження іхтіофауни використовували уніфіковані не заборонені законодавством знаряддя лову, зокрема іхтіологічні сачки [17]. Спостереження за амфібіями та рептиліями здійснювались за допомогою маршрутних обліків, фотофіксацій, а також вилову сачком для амфібій. Для вивчення ссавців використовували візуальні методи, а також непрямі ознаки їхньої присутності, такі як відбитки лап, послід, залишки їжі та сховки. Обліки птахів проводились маршрутним методом уздовж русла річки, що дозволило отримати комплексні дані про різні види тварин у межах долини (рис. 1).

Ширина облікової смуги становила 100 м (по 50 м з кожного боку заплави), для хижих птахів – 100 м з обох сторін. Загалом досліджено 17,1 км ділянки вздовж русла річки Ірпінь. Для опису орнітофауни обрано 10 стаціонарних пунктів спостереження Ідентифікацію та систематичний порядок здійснювали згідно відповідних визначників [18; 19].

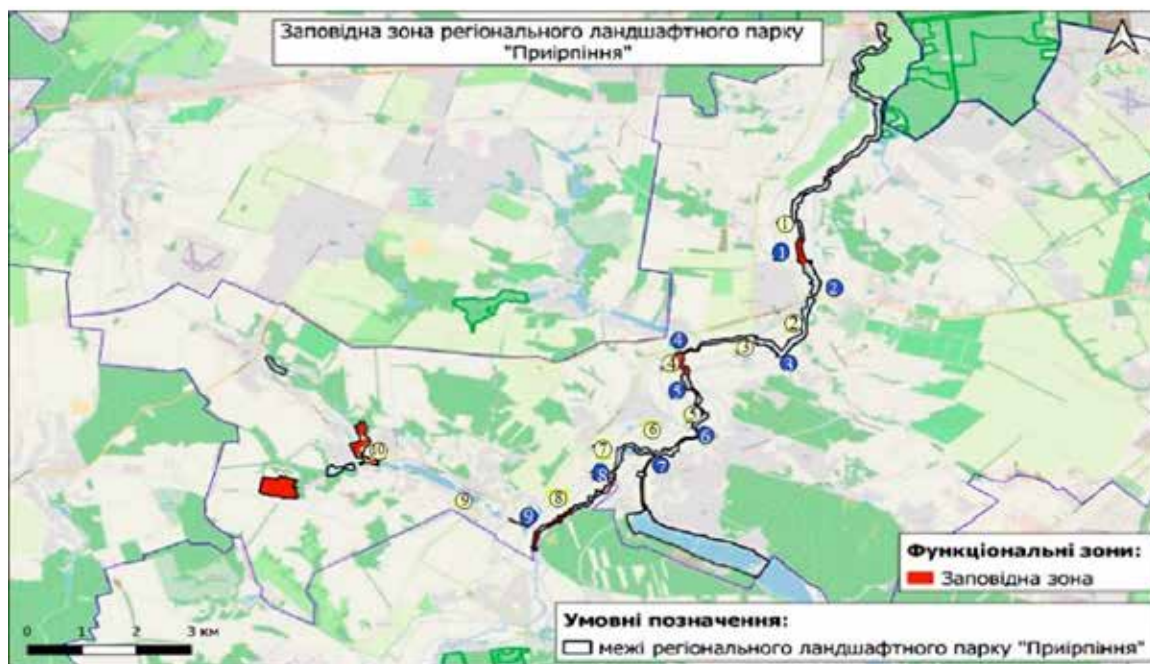

Рис. 1. Територія РЛП «Приірпіння». Жовтим кольором позначені станції орнітологічних спостережень; синім кольором позначені станції іхтіологічних ловів

Результати досліджень та їх обговорення.

Риби. На частині річки Ірпінь між селами Гореничі та Музичі реєструється 21 вид. Поміж них: Бистрянка російська (*Alburnoides rossicus*) – реофільний вид, занесений до Червоної книги України (ЧКУ). Крім того, виявлено два види, включених до Резолюції 6 Оселищної директиви: гірчак європейський (*Rhodeus amarus*) та щипавка звичайна (*Cobitis taenia*). Гірчак *R. amarus* поширений уздовж всього русла річки Ірпінь і зареєструється у великій чисельності в околицях сіл Гнатівка, Білогородка, Лука, Бобриця, а також Музичі [12]. Цей вид також виявлений у ставках, розташованих на притоках річки. Щипавка (*C. taenia*) – надає перевагу піщаним/піщано-мулистим ґрунтам мілководь. В незначній кількості зустрічається біля сіл Лука та Музичі. Поодинокі особини також виявлені неподалік шлюзу в селі Гнатівка та вздовж мілководь села Бобриця. У річці Ірпінь, в межах Парку зареєстровано два види з Додатку III Бернської конвенції: вівсянка звичайна (*Leucaspis delineatus*) та бичок пісочник (*Neogobius fluviatilis*). Обидва види у «Парку» доволі чисельні (трапляються від 5 до 10 особин на один улов). Перший вид найчастіше зустрічається на зарослих макрофітами ділянках річки Ірпінь, а також на каскадних ставках, а другий вид на ділянках із твердими субстратами (глина та пісок) у основному руслі.

Амфібії. Представлені п'ятьма видами безхвостих земноводних: кумка червоночеревна (*Bombina bombina*), райка деревна (*Hyla arborea*), жаба гостроморда (*Rana arvalis*), ропуха зви-

чайна (*Bufo bufo*), а також жаба озерна (*Pelophylax ridibundus*), усі ці види включені до охоронних списків (Резолюція 6 Оселищної Директиви, Додаток II, III Бернської конвенції). Найбільш важливими є середовища існування *Bombina bombina*, чисельність якої знижується через кліматичні зміни та вплив інвазивних видів, таких як *Perccottus glenii* [20]. Цей вид також входить до Резолюції 6 Оселищної директиви. Слід зауважити, що згідно даних О. Марущака у межах «Приірпіння» також реєструвались: ропуха зелена (*Bufo viridis*), чисельність звичайна (*Pelobates fuscus*), тритон звичайний (*Lissotriton vulgaris*), тритон гребінчастий (*Triturus cristatus*). Останній вид входить до ЧКУ. В «Приірпінні» жаба озерна (*P. ridibundus*) – найбільш поширений вид серед амфібій, який є суто водною твариною, тому для цілорічного існування та нересту використовує водойми. Решта видів амфібій зустрічається на заболочених ділянках вздовж села Лука та східної околиці села Музичі, але значно рідше.

Рептилії. В парку «Приірпіння» представлені трьома видами, усі з них мають природоохоронний статус (входять до Додатку III Бернської конвенції). Найбільш поширеною є ящірка прудка (*Lacerta agilis*), яка реєструється як на рівнинних, так і на горбистих луках. Болотна черепаха європейська (*Emys orbicularis*) та вуж звичайний (*Natrix natrix*) зустрічаються у річці та болотах.

Птахи. Найчисельніша група тварин у парку «Приірпіння». Птахів нараховується понад 129 видів. Згідно даних, отриманих під час здійснення обгун-

тування у межах РЛП зареєстровано 86 видів птахів. Слід зауважити, що можливі доповнення фауністичного списку. Заплавні біоценози річки Ірпінь відіграють ключову роль у транзиті мігруючих видів, тоді як різноманітність ландшафтів – від пагорбів і різнотравних лук до боліт і заплавної лісів – формують умови для існування різних таксонів птахів, адаптованих до конкретних біотопів. Більшість видів мають природоохоронні статуси. **Гусеподібні (Anseriformes)** представлені 10 видами, з яких три гніздяться, а інші зустрічаються під час міграцій. Зокрема, на заболочених луках вздовж села Лука та в річці Ірпінь гніздяться декілька пар чирянки великої (*Spatula querquedula*), а на ставках – 4-5 пар лебедя шипуна (*Cygnus olor*). Найбільш численним є крижень (*Anas platyrhynchos*), який гніздиться в річці, болотах і на ставках. Під час сезонних міграцій на луках реєструються чирянка мала (*Anas crecca*), шилохвіст північний (*A. acuta*), широконоска північна (*Spatula clypeata*), гуска сіра (*Anser anser*), гуска білолоба (*A. albifrons*), свищ євразійський (*Mareca Penelope*).

Куроподібні (Galliformes) представлені двома видами: куріпка сіра (*Perdix perdix*) та фазан звичайний (*Phasianus colchicus*), обидва з яких гніздові й представлені на заплавної чагарникових луках.

Серпокрильцеподібні (Adodiformes) представлені одним видом – серпокрильцем чорним (*Arus arus*), який реєструється у парку під час кормових міграцій з прилеглих до Парку територій.

Зозулеподібні (Cuculiformes) представлені одним видом – зозуля звичайна (*Cuculus canorus*).

Голубоподібні (Columbiformes) представлені двома видами: голуб синяк (*Columba oenas*) та горлиця садова (*Streptopelia decaocto*).

Журавлеподібні (Gruiformes) представлені 5 видами. Гніздування встановлене для трьох видів: лиска (*Fulica atra*), курочка водяна (*Gallinula chloropus*), деркач (*Crex crex*). Погонич малий (*Zapornia parva*) реєструвався на двох станціях в околицях села Лука, що може вказувати на можливе гніздування цього виду. Журавель сірий (*Grus grus*) неодноразово зупинялися під час весняних міграцій на заплавної луках вздовж села Лука. Лиска (*Fulica atra*) – гніздовий вид ставків в яких гніздиться у кількості 8-16 пар. Курочка водяна (*Gallinula chloropus*) реєструється як на руслі річки Ірпінь (в околицях сіл Лука та Бобриця) так і на ставках. Орієнтовно, у межах «Приірпіння» налічується 8-10 пар. Деркач (*Crex crex*) надає перевагу лучним біоценозам, в яких його чисельність складає 8-12 пар.

Норцеподібні (Podicipediformes) у «Приірпінні» представлені двома видами: пірникоза велика (*Podiceps cristatus*), що гніздиться на двох рекреаційних ставках в поблизу села Бобриця у кількості 6-8 пар та пірникоза чорношия (*P. nigricollis*) – зустрічається під час сезонних міграцій.

Сивкоподібні (Charadriiformes) у Парку нараховують 16 видів. Підтверджене гніздування двох видів: баранець звичайний (*Gallinago gallinago*) (2-6 пар), а також чайка (*Vanellus vanellus*) (6-10 пар). Під час міграційних періодів реєструються: грицик великий (*Limosa limosa*), коловодник великий (*Tringa nebularia*), к. звичайний (*T. tetanus*), к. лісовий (*T. ochropus*), к. болотяний (*T. glareola*), набережник палеарктичний (*Actitis hypoleucos*), пісочник малий (*Charadrius dubius*), брижач (*Calidris pugnax*), слюска лісова (*Scolopax rusticola*), баранець великий (*Gallinago medium*).

Поміж мартинових (Laridae) виявлено три види: мартин звичайний (*Chroicocephalus ridibundus*), крячок річковий (*Sterna hirundo*), к. білокрилий (*Chlidonias leucopterus*), які реєструються під час сезонних міграцій.

Гагароподібні (Gaviformes). Під час осінніх міграцій, над руслом річки Ірпінь між селами Білогородка та Лука реєструється гагара звичайна (*Gavia arctica*).

Лелекоподібні (Ciconiformes). Представлені двома видами: лелека чорний (*Ciconia nigra*) (спостерігається під час сезонних і кормових міграцій на заплавної луках між селами Гореничі та Лука) та лелека білий (*Ciconia ciconia*) – є гніздовим видом на території парку, де його популяція складає приблизно 6-8 пар.

Сулоподібні (Suliformes) представлені одним видом – баклан великий (*Phalacrocorax carbo*), який використовує ставки в селах Бобриця та Музичі під час кормових міграцій і для відпочинку. Цей вид реєструється поодиноці або невеликими групами чисельністю 6-10 особин.

Пеліканоподібні (Pelecaniformes) у Парку представлені чотирьома видами: чапля біла (*Egretta alba*), ч. сіра (*Ardea cinerea*), ч. руда (*A. purpurea*), а також бугайчик (*Ixobrychus minutus*). Перші три види зустрічаються переважно під час кормових і сезонних міграцій, тоді як останній – гніздовий вид.

Яструбоподібні (Accipitriformes) представлені 13 видами, з яких достовірно гніздовими є 6 видів. У заплавної лісах вздовж річки Ірпінь та ставків гніздиться 4-5 пар канюк звичайний (*Buteo buteo*), одна пара осойд євразійський (*Pernis apivorus*) (рис. 6 А), одна пара шуліки чорного (*Milvus migrans*) (рис. 6 Б) та 1-2 пари яструба малого (*Accipiter nisus*). На заболочених луках гніздиться 1-2 пари луночеревого (*Circus aeruginosus*). Лучні біоценози під час кормових міграцій регулярно відвідують підорлик малий (*Clanga pomarina*) (рис. 6 В) та зміїд (*Circaetus gallicus*) (рис. 6 Г), гніздові території яких розташовані в прилеглих до заказника лісах. Під час сезонних міграцій на цій території також спостерігаються наступні види: лунь польовий (*Circus cyaneus*), л. лучний (*C. pygargus*), л. степовий (*C. macrourus*), яструб великий (*Accipiter gentilis*), зимняк (*Buteo lagopus*), а також орлан-білохвіст (*Haliaeetus albicilla*).

Рис. 2. Види яструбиних, що внесені до охоронних списків: А – *Pernis apivorus*; Б – *Milvus migrans*; В – *Clanga pomarine*; Г – *Circaetus gallicus*

Совоподібні (Strigiformes) представлені двома видами: сова сіра (*Strix aluco*) та сич хатній (*Athene noctua*). Обидва види були зареєстровані під час гніздового сезону в околицях села Лука, де їх спостерігали під час токування у відповідних біотопах.

Одудоподібні (Bucerotiformes) представлені одним видом – одуд звичайний (*Upupa epops*), який реєструється в невеликій кількості по всій території парку.

Сиворакшеподібні (Coraciiformes) представлені двома видами. Рибалочка блакитний (*Alcedo atthis*) регулярно спостерігався на каналах та вздовж русла річки Ірпінь, гніздиться в обривах та крутих берегах річки. Бджолоїдка звичайна (*Merops apiaster*) гніздовий вид, який сформував колонію в одному з обривів поблизу села Лука.

Дятлоподібні (Piciformes) представлені 5 видами, всі з яких є гніздовими. Найбільш поширеним видом є дятел великий (*Dendrocopos major*), який гніздиться у різноманітних заплавах лісах та галях уздовж річки Ірпінь. У дещо меншій кількості представлені на гніздуванні: дятел сирійський (*Dendrocopos syriacus*) та крутиголовка звичайна (*Jynx torquilla*). Було також зареєстровано кілька

гніздових пар жовна чорна (*Dryocopus martius*) та жовна сива (*Picus canus*).

Соколоподібні (Falconiformes) представлені чотирма видами, з яких два є достовірно гніздовими: кібчик червононогий (*Falco vespertinus*) та підсоколик малий (*F. columbarius*), які реєструються у незначній кількості під час сезонних міграцій. У заплавному лісі поблизу Бобринці гніздиться одна пара балабана (*Falco cherrug*) у гнізді крука (*Corvus corax*). Також у межах заказника орієнтовно гніздиться 1-2 пари боривітра звичайного (*Falco tinnunculus*).

Горобцеподібні (Passeriformes) нараховують 49 видів. Серед них значну кількість складають кампофільні види, такі як жайворонок польовий (*Alauda arvensis*), трав'янка лучна (*Saxicola rubetra*), кропив'янка сіра (*Curruca communis*), трав'янка чорноголова (*Saxicola rubicola*), плиска жовта (*Motacilla flava*) та сорокопуд терновий (*Lanius collurio*). У 2023 році поблизу села Лука зареєстровано ♂ сорокопуда чорнолобого (*Lanius minor*). Серед мігруючих видів зареєстровані наступні: плиска жовта (*Motacilla citreola*), щервик лучний (*Anthus pratensis*), щ. червоногрудий (*A. cervinus*),

вівсянка звичайна (*Emberiza citronella*), сорокопуд сірий (*Lanius excubitor*). Останній вид внесений до ЧКУ. Лучні біоценози слугують зимівлею для цього виду, де спостерігається від 2 до 6 особин.

Наступною групою є водно-болотні чагарникові види, такі як: очеретянка звичайна (*Acrocephalus schoenobaenus*), очеретянка ставкова (*Acrocephalus scirpaceus*), о. велика (*A. Arundinaceus*), вівсянка очеретяна (*Emberiza schoeniclus*), пліска біла (*Motacilla alba*), ремез (*Remiz pendulinus*), синьошийка (*Luscinia svecica*), кобилочка солов'їна (*Locustella luscinioides*).

Під час міграцій реєструється у заростях очеретів на ставках та руслі Ірпіння синиця вусата (*Panurus biarmicus*).

У заплавлених лісах було виявлено багато видів лісового та чагарникового комплексів: синиця велика (*Parus major*), с. блакитна (*C. caeruleus*), с. болотяна (*Poecile palustris*), с. довгохвоста (*Aegithalos caudatus*), мухоловка сіра (*Muscicapa striata*), вільшанка (*Erithacus rubecula*), кропив'янка чорноголова (*Sylvia atricapilla*), соловейко східний (*Luscinia luscinia*), дрізд чорний (*Turdus merula*), д. співочий (*T. philomelos*), д.-омелюх (*T. pilaris*), волове очко (*Troglodytes troglodytes*), омелюх (*Bombycilla garrulus*), снігур (*Pyrrhula pyrrhula*), чиж (*Spinus spinus*), щиглик (*Carduelis carduelis*), коноплянка (*Linaria cannabina*), зеленяк (*Chloris chloris*), щеврик лісовий (*Anthus trivialis*), вівчарик весняний (*Phylloscopus trochilus*), вівчарик-ковалик (*Phylloscopus collybita*), горобець польовий (*Passer montanus*), зяблик (*Fringilla coelebs*), вивільга (*Oriolus oriolus*), крук (*Corvus corax*).

Заплавні біоценози також відвідують під час кормових міграцій ластівки: ластівка сільська (*Hirundo rustica*), л. міська (*Delichon urbicum*), л. берегова (*Riparia riparia*).

Ссавці. Представлені 7 видами, що належать до охоронних категорій, розподілених між 6 таксономічними групами: Artiodactyla сарна європейська (*Capreolus capreolus*), Vespertilioniformes вечірниця дозріла (*Nyctalus noctula*), Carnivora ласиця мала (*Mustela nivalis*), Soriciformes мідія мала (*Sorex minutus*) та мідія звичайна (*Sorex araneus*), Muriformes бобер європейський (*Castor fiber*) та вивірка звичайна (*Sciurus vulgaris*) та Leporiformes заць сирій (*Lepus europaeus*).

Найбільш поширеним є бобер (*C. fiber*), що зосереджений у руслі річки Ірпінь та на меліоративних каналах, а також мідія (*S. Araneus*), яка переважно трапляється в лучних і чагарникових біотопах. Варто зазначити, що у заплавлених лісах реєструвалися різні види рукокрилих, пергач пізній (*Eptesicus serotinus*), Нетопир білосмугий (*Pipistrellus kuhli*) (дані під час проведення обґрунтування).

Інвентаризація біорізноманіття різних таксонів тварин у заказнику «Приірпіння» показало наявність 130 видів, які існують у шести основних біотопах: дендрофільний, лучний, болотний, водний, чагарниковий та обривистий (рис. 1). Найбільша кількість видів зареєстрована у водному (48 видів) та лучному (51 вид) біотопах, а найменша – в обривистому біотопі (10 видів).

Окрім того, під час проведення польових досліджень у долині річки Ірпінь зареєстровано низку видів безхребетних тварин із ЧКУ: беззубка лебедина (*Anodonta cygnea*), дозорець-імператор (*Anax imperator*), жук-олень (*Lucanus cervus*) та мінливець великий (*Apatura iris*). Слід зауважити, що перераховані види представляють зовсім відмінні біотопи, що засвідчує про потенціал щодо збереження біорізноманіття рідкісних видів у межах РЛП «Приірпіння».

Поміж досліджених таксонів виділено 17 видів внесених до Червоної книги України (ЧКУ),

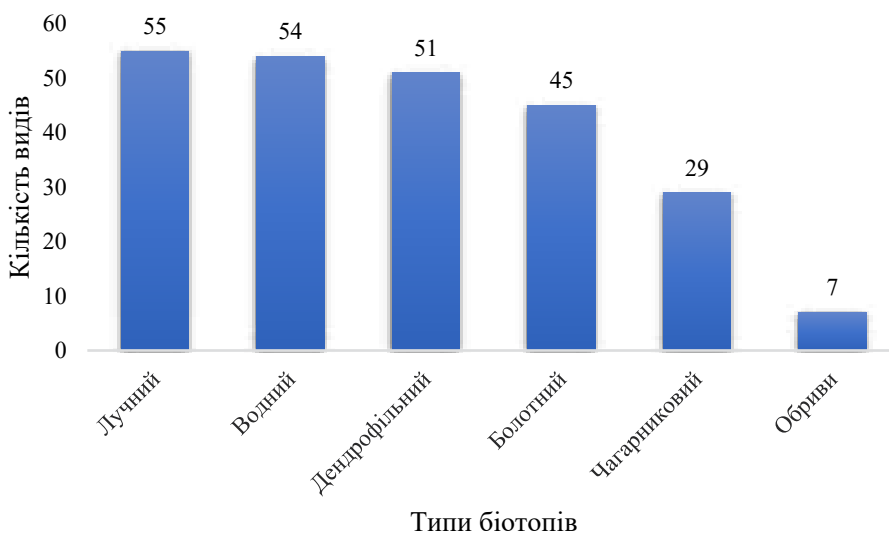

Рис. 3. Кількість видів хребетних тварин у різних типах біотопів РЛП «Приірпіння»

Кількість видів тварин та їх охоронний статус у основних біотопах РЛП «Приірпіння»

№	Назва біотопу	Охоронні категорії			
		ЧКУ	Оселищна директива (Резолюція 6)	Європейський черво- ний список	МСОП
1	Лучний	10	16	4	4
2	Болотний	6	14	5	4
3	Дендрофільний	6	8	×	×
4	Водний	4	20	1	×
5	Чагарниковий	4	12	×	×
6	Обриви	×	1	×	×

31 вид перебуває у списках Резолюції 6 Оселищної директиви, видів перебуває у списках Додатків II та III Бернської конвенції, 9 видів внесені до Європейського червоного списку та 5 видів фігурують у списку МСОП (категорія вразливий та види, стан яких близький до загрозливого) (табл. 1). Найбільше видів із Резолюції 6 зустрічається у водному біотопі (20 видів), тоді як види з ЧКУ найчастіше реєструються у лучних біотопах (10 видів). Найбільше видів із міжнародних червоних списків зареєстровано на лучних та болотних біотопах.

Таким чином, у регіональному ландшафтному парку «Приірпіння» водний та лучний біотопи, у даному випадку, є найбільш важливими для збереження рідкісних видів. Наявність великої кількості видів з охоронними статусами підкреслює необхідність додаткових заходів охорони для збереження цих територій, зокрема збільшення площі заповідних зон і можливим розширенням площі РЛП «Приірпіння». Це дозволить зберегти у нетрансформованому стані важливі для розмноження та міграційних зупинок ділянок. Обриви із глинистими виступами також є важливими біотопами для норногніздових видів птахів. Різноманіття видів, занесених до ЧКУ та Резолюції 6 Оселищної директиви, у дендрофільних біотопах вказує на важливість збереження лісових біоценозів, зокрема вільхових, вербових та тополевих заплавної лісів. В умовах війни, коли чисельність багатьох рідкісних видів в Україні скорочується внаслідок прямих та опосередкованих військових впливів, а також деградації середовища існування, важливо приділяти увагу заплавному екосистемам, які є осередками біологічного різноманіття. Тому збереження природних екосистем на відносно мирних територіях України, таких як долина річки Ірпінь, можуть стати потенційними рефугіумами для видів, здатних до швидкої міграції, таких як птахи. Адже згідно проведених досліджень, виявлено, що у результаті шумового навантаження на біоценози втрачається біорізноманіття. Підтримка та заходи збільшення чисельності осілих видів, можуть сприяти збереженню генетичного різ-

номаніття цих тварин. Отже, розробка стратегій охорони цих біотопів у Бучанському районі Київської області на прикладі РЛП «Приірпіння» може мати позитивні наслідки для збереження та підтримки чисельності видового багатства тварин. З огляду на це, існує необхідність інтеграції природоохоронних заходів у плани управління ландшафтами Київської області з урахуванням актуальних загроз для біорізноманіття. Виявлення подібних рефугіумів в Україні є важливим у контексті розширення екологічної мережі NATURA [21]. Варто зазначити, що сучасна втрата сільськогосподарських угідь, особливо на півдні України внаслідок російської агресії створює ризик перетворення природних лучних екосистем Київської області на сільськогосподарські поля. Така перспектива викликає занепокоєння серед екологів і науковців, оскільки заплава річки Ірпінь є важливим компонентом типових заплавно-лучних ландшафтів, які є місцями для розмноження та зупинки під час міграцій рідкісних тварин. Такі території, будучи «гарячими точками», відіграють провідну роль у збереженні глобального біорізноманіття [22].

Головні висновки. Інвентаризація 2021-2024 років на території РЛП «Приірпіння» виявила 157 видів тварин. У Парку виділено шість біотопів, що утворюють екотонні зони, сприяючи збереженню видового різноманіття. Серед досліджених видів виявлено 16, занесених до Червоної книги України, 37 видів зі списків Резолюції 6 Оселищної директиви, 157 видів, включених до Додатків II та III Бернської конвенції, 9 видів з Європейського червоного списку та 5 видів зі статусом МСОП.

Найбільше видів з охоронним статусом зареєстровано в лучних та болотних біотопах, що підкреслює їх значення для збереження рідкісних і вразливих видів. Наявність великої кількості таких видів вимагає впровадження проведеного моніторингових досліджень та додаткових заходів охорони, зокрема розширення заповідних зон та території РЛП «Приірпіння», для збереження ключових ділянок для розмноження та міграційних зупинок у долині річки Ірпінь.

Література

1. Болтачов О. Р., Дідух Я. П., Дудкін О. В., Іваненко І. Б., Карпова Є. П., Кохан О. В., Онищенко В. А., Парчук Г. В., Проценко Л. Д., Сіренко І. П., Соломаха Т. Д., Червоненко О. В., Яремченко О. А. *Смарагдова мережа в Україні*. Київ: Хімджест 2011; 192.
2. Lislevan T., Byrkjedal I., Heggoy O., Kalas J.A. Population status, trends and conservation of meadow-breeding waders in Norway. *Wader Study* 2021; 128: 6–21.
3. Bennett N.J., Roth R., Klain S.C., Chan K., Christie P., Clark D.A., Cullman G., Curran D., Durbini T.J., Epstein G., Greenberg A., Nelson M.P., Sandlos J., Stedman R., Teel T.L., Thomas R., Verissimo D., Wyborn C. Conservation social science: Understanding and integrating human dimensions to improve conservation. *Biological Conservation* 2017; 205: 93–108.
4. Матрухан Т.І., Кошелєв В.О. Багаторічний моніторинг біорізноманіття заплав малих річок у Приазов'ї (на прикладі р. Молочної). Проблеми фундаментальної і прикладної екології, екологічної геології та раціонального природокористування: Матеріали IV Міжн. наук.-практ. конф. Кривий Ріг: Видавничий дім 2009: 167–170.
5. Парнікоза І.Ю., Атамась Н.С., Колінько В.В., Пинзеник О.О., Яловий К.В., Мальований А.М., Король О.В., Борейко В.Є. Київ заповідний. Перспективні території для створення об'єктів природно-заповідного фонду на території Києва. Київ: Київський еколого-культурний центр 2020: 264.
6. Великохатко Ф.Д. Риби Білоцерківщини. Біла Церква: Вид-во Білоцерк. краєзн. т-ва 1929: 34.
7. Куцоконь Ю. К., Циба А. О., Скворчинський А. О. Зміни видового складу іхтіофауни Ірпеня (Басейн Дніпра) протягом останнього століття. *Наук. вісник Чернів. ун-ту. Біологія. (Біологічні системи)* 2012; 4 (4): 507–510.
8. Мороз В.О., Казанник В.В., Домашевський С.В., Vijlmakers P., Симон А.О. Нові дані по рідкісних та маловивчених видах птахів Київської області. – Беркут. 2015, 24 (2): 87–92.
9. Марущак О.Ю., Некрасова О.Д. Долина річки Ірпін як перспективний об'єкт Смарагдової мережі в Україні. Тези доповідей Конференції молодих дослідників-зоологів – 2018 (м. Київ, Інститут зоології НАН України, 14-16.11.2018 р.). – Київ. – 2018. – С. 14 – (Зоологічний кур'єр, № 12.).
10. Моця О.П. *Енциклопедія історії України (українська)*. Інститут історії України НАН України. 2003.
11. Причепя М.В., Коваленко Ю.О. Рідкісні види птахів водно-болотних та лучних угідь окремих районів Київської області. Поширення раритетного біорізноманіття в Україні. Серія: *Conservation Biology in Ukraine*: 38. Київ; Чернівці 2024; 363–395.
12. Причепя М.В., Коваленко Ю.О., Афанасьєв С.О. Реєстрації рідкісних та внесених до Резолюції 6 Бернської конвенції видів риб басейну річки Ірпін. Поширення раритетного біорізноманіття в Україні. Серія: *Conservation Biology in Ukraine*. Вип 38. Київ; Чернівці 2024; 396–400.
13. Prychepa M. Ornithofauna of Irpin River valley basin according to the records made in 2019–2023. *Ukrainian Nature Conservation Group (NGO)*. URL: <https://doi.org/10.15468/fcqma5>, accessed via GBIF.org on 2024-09-29.
14. Території, що пропонуються до включення у мережу Емеральд (Смарагдову мережу) України («тіньовий список», частина 2) / Кол. авт., під ред. Борисенко К.А., Куземко А.А. Київ: LAT & K 2019; 234.
15. Об'єкти природно-заповідного фонду на території Білогородської громади URL: <https://bilohorodka.org.ua/pryirpinnia-novostvorenyj-landshaftnyj-park-mistsevoho-znachennia-na-terytorii-bilohorodskoi-hromady/>.
16. Природоохоронна діяльність в Білогородській громаді URL: <https://bilohorodka.org.ua/ob-iekty-pryrodno-zapovidnoho-fondu-zakhyst-pryrody-v-bilohorodskij-hromadi/>.
17. Мовчан Ю.В. Риби України: визначник-довідник. Київ: Золоті ворота 2011; 444.
18. Фесенко Г.В., Бокотей А.А. Птахи фауни України: польовий визначник. Київ: Українське товариство птахів 2002; 416.
19. Фесенко Г.В. *Різноманіття сучасної орнітофауни України*. Київ: Академперіодика, 2022. 184.
20. Pupina A., Pupins M., Nekrasova O., Tytar V., Kozynenko I., Marushchak O. Species distribution modelling: *Bombina bombina* (Linnaeus, 1761) and its important invasive threat *Percottus glenii* (Dybowski, 1877) in Latvia under global climate change. *Environmental Research, Engineering and Management*, 2018;74 (4): 79–86.
21. Василюк О., Борисенко К., Куземко А., Марущак О., Тестов П., Гриник Є. *Проектування і збереження територій мережі Емеральд (Смарагдової мережі). Методичні матеріали*. Київ: LAT & K, 2019; 78.
22. HU Y.X., Hyang J.L., DU Y, Han P.P., Wang J.L., Hyang W. Monitoring wetland vegetation pattern response to water level change resulting from the three gorges project in the two largest fresh water lakes of China. *Ecological Engineering*, 2015; 74: 274–285. <https://doi.org/10.1016/j.ecoleng.2014.10.002>.